

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ

Чакалова Н.С., аспірант

Запорізька державна інженерна академія

У роботі проаналізовано сучасний стан дебіторської заборгованості на підприємствах України за видами промислової діяльності. Обґрунтовано проблематику в управлінні дебіторською заборгованістю та запропоновані заходи щодо покращення цього питання.

In work the analysis of a modern condition accounts receivable at the enterprises of Ukraine for kinds of industrial activity is made. It is proved a problematics in management by accounts receivable and measures on improvement of this question are offered.

Постановка проблеми. Сучасний стан дебіторської заборгованості на промислових підприємствах України та сучасні реалії економічного середовища обумовлюють необхідність удосконалення або формування нових критеріїв, напрямів, параметрів, підходів, систем тощо в управлінні дебіторською заборгованістю.

Послідовність виконання етапів, наявність багатовекторної системи, взаємодія всіх структурних елементів та інформаційного потоку є ефективним підґрунтям для аналітичних висновків, прогнозів та рішень в управлінні дебіторською заборгованістю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні питання щодо пошуку пріоритетних напрямків підвищення управління дебіторською заборгованістю присвячені роботи та розробки таких вчених як Дж. К. Ван Хорна [4], Л.А. Бернстайна [1], О.С. Стоянової [6], І.О. Бланка [3], Білик М.Д. [2] та багатьох інших.

При цьому в наукових працях недостатньо досліджені аспекти щодо окремих складових дебіторської заборгованості, що і обумовлює актуальність цього питання. Тому існує необхідність вирішення існуючих проблем за допомогою розробки та обґрунтування нових наукових пропозицій стосовно вдосконалення управління дебіторською заборгованістю за товари, роботи та послуги.

Постановка завдання. Мета статті – дослідити стан дебіторської заборгованості на промислових підприємствах України; обґрунтувати наявність проблем в промисловості країни щодо управлінської роботи з надання та погашення товарного кредиту; запропонувати шляхи щодо вдосконалення управління дебіторською заборгованістю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основним джерелом досліджуваного питання стали статистичні дані по Україні (лист № 05-02-09/379 від 12.10.2009р. [5]) надані авторові у відповідь на його звернення до Головного управління статистики у Запорізькій області.

Аналіз отриманих результатів дає можливість зробити наступні висно-

вки: за 2004-2008 р.р. загальний показник дебіторської заборгованості на промислових підприємствах України збільшився на 87047,2 млн. грн.; серед всіх видів промисловості найбільший обсяг дебіторської заборгованості припадає на обробну промисловість, показник якої збільшився майже в 2,6 рази; позитивна тенденція спостерігається лише у виробництві електроенергії, газу та води, де відбулося зменшення дебіторської заборгованості на 9360,6 млн. грн. Результати аналізу та динаміки дебіторської заборгованості представлені в табл. 1, на рис. 1.

Таблиця 1

Стан дебіторської заборгованості в Україні за видами промислової діяльності, млн. грн.

Види промислової діяльності	Показники дебіторської заборгованості				
	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.
Промисловість	124798,2	131952,7	138891,3	159416,0	211845,4
Добувна промисловість	11326,3	9922,1	10409,9	12265,2	17727,5
Обробна промисловість	57255,7	69038,2	76581,6	99963,8	147262,3
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	56216,2	52992,4	51899,8	47187,0	46855,6

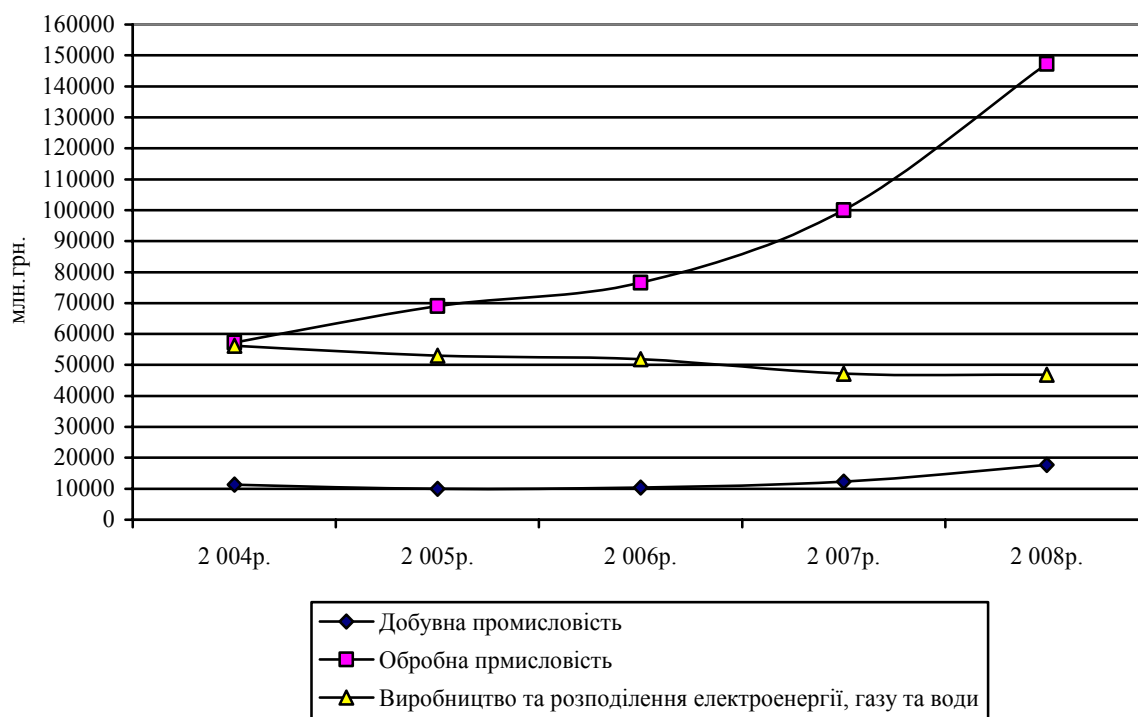

Рис.1. Динаміка дебіторської заборгованості в Україні за видами промисловості

Для більш детального аналізу дебіторську заборгованість в Україні було досліджено за складом та структурою відповідно до виду промислової діяльності в період з 2004 р. по 2008 р. (табл. 2).

Згідно з дослідженнями, основним з проблемних питань виявляється саме товарна дебіторська заборгованість. Обсяг даного показника все одно залишається значним, не дивлячись на позитивну тенденцію щодо його зме-

нення у деяких видах промисловості. За рейтингом дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги знаходиться на першому місці, інша поточна дебіторська заборгованість – на другому, а дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом – на третьому. Відповідно за аналізований період у добувній промисловості товарна дебіторська заборгованість збільшилась на 3366,6 млн. грн., в обробній – на 31832,7 млн. грн., у виробництві електроенергії, газу та води зменшилась на 2235,3 млн. грн.

На протязі всього періоду 2004-2008 р.р. питома вага товарної дебіторської заборгованості у добувній промисловості коливається у межах 8%, 7% або 9%. У секторі виробництва електроенергії, газу та води, даний показник займає значну долю, але за 5 років його частка зменшується з 50% до 31%. Щодо обробної промисловості, то аналізована величина, зростає з 42% до 60%.

Таблиця 2

Аналіз складу та структури дебіторської заборгованості на промислових підприємствах України, млн. грн.

Вид промисловості	Показники	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.
Добувна промисловість	За товари, роботи, послуги	6503,4	5898,9	5565,7	6454,	9870,0
	за розрахунками з бюджетом	501,3	544,1	510,1	750,2	1013,0
	інша поточна дебіторська заборгованість	4321,6	3479,1	4334,1	5061,0	6844,5
Обробна промисловість	За товари, роботи, послуги	34442,9	39745,1	41678,4	50178,0	66275,6
	за розрахунками з бюджетом	4524,8	5594,0	7406,7	10882,7	15109,2
	інша поточна дебіторська заборгованість	18288,0	23699,1	27496,5	38903,1	65877,5
Виробництво електроенергії, газу та води	За товари, роботи, послуги	41796,3	39514,4	37874,6	34490,1	33989,2
	за розрахунками з бюджетом	486,6	737,3	998,7	859,5	1168,4
	інша поточна дебіторська заборгованість	13933,3	12740,7	13026,5	11837,4	11698,0

Темп зростання показників товарної дебіторської заборгованості у добувній промисловості, обробній промисловості, виробництві електроенергії, газу та води складають відповідно збільшення на 51,77%, збільшення на 92,42% та зменшення на 18,68%. З огляду на обсяг товарної дебіторської заборгованості, який залишається на промислових підприємствах України, було відстежено динаміку даного показника та встановлено його долю за вида-

ми промислової діяльності у загальній сумі досліджуваної категорії на промислових підприємствах України відповідно до певного період (рис. 2).

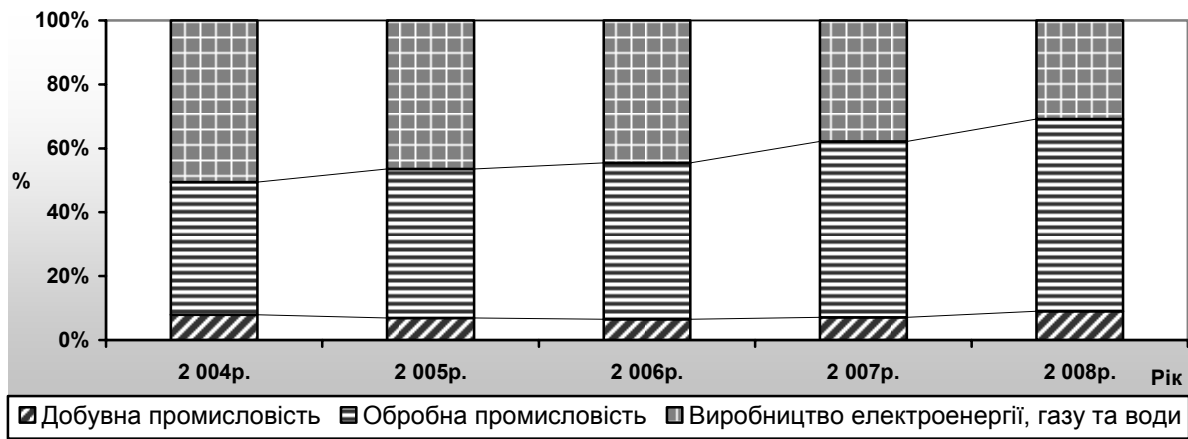

Рис. 2. Доля товарної дебіторської заборгованості відповідно до певного виду промисловості у загальній сумі досліджуваного показника на промислових підприємствах України на певну дату

Слід відмітити негативну тенденцію щодо ситуації саме в обробній промисловості, що є підставою для виявлення найбільш вразливих промислових галузей, які входять до її складу. Отже, проведення даного аналізу дебіторської заборгованості за 2004-2008р.р. дає можливість стверджувати, що найбільший її об'єм припадає на виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (збільшення показника з 13337,8 млн. грн. до 36332,2 млн. грн. або 172,33%), металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів (збільшення показника з 13045,9 млн. грн. до 39195,9 млн. грн. або 200,45%), а також машинобудування (збільшення показника з 12432,6 млн. грн. до 34050,1 млн. грн. або 173,88%).

Таким чином, проведений аналіз вказує на необхідність більш детального дослідження стану дебіторської заборгованості на металургійних підприємствах України (табл.3).

Таблиця 3

Аналіз динаміки і складу дебіторської заборгованості на металургійних підприємствах України, млн. грн.

Показники	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.
За товари, роботи, послуги	7079,6	9714,0	10041,8	13320,0	19497,6
за розрахунками з бюджетом	1501,6	2139,6	2709,0	3948,4	4280,4
інша поточна дебіторська заборгованість	4464,7	5446,9	6217,2	10223,0	15417,9

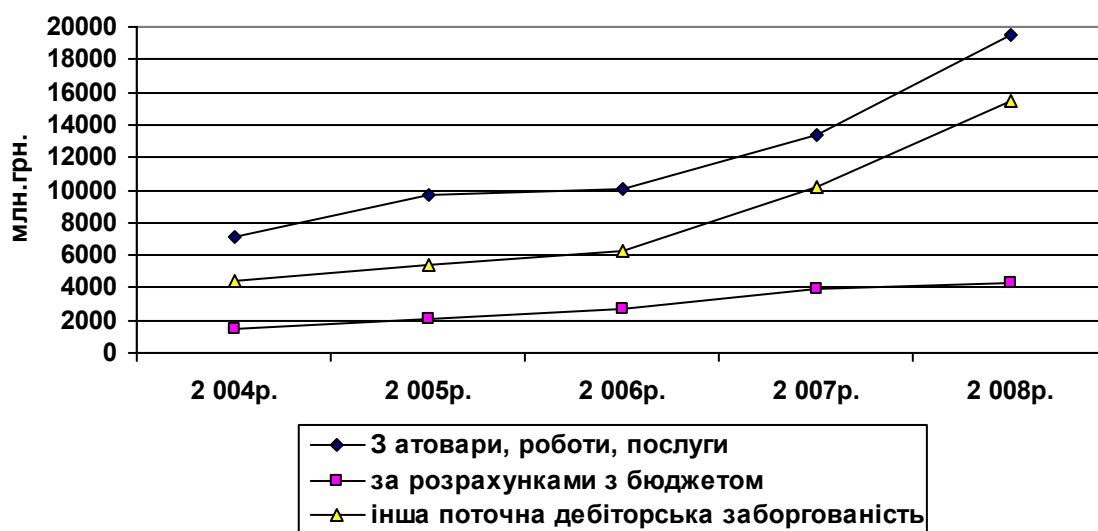

Рис. 3. Динаміка дебіторської заборгованості на металургійних підприємствах України за 2004-2008 р.р.

Як видно з рисунку 3, найбільш проблематичною складовою дебіторської заборгованості на металургійних підприємствах за динамікою та об'ємом залишається дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги. Не дивлячись на те, що питома вага товарної дебіторської заборгованості відносно інших складових у 2004 р. складала 54,27%, а станом на 2008 р. зменшилась до відмітки 49,74%, її показник протягом зазначеного періоду збільшився на 175,41% або на 12418,0 млн. грн.

За підсумками проведеного аналізу, можна стверджувати, що така категорія як дебіторська заборгованість для металургійних підприємств залишається проблемним питанням і призводить до уповільнення платіжного обороту, зменшує платоспроможність та потребує удосконалення щодо управління нею.

Для оперативного впливу на стан дебіторської заборгованості та ефективного управління нею необхідно впровадити додаткові заходи та параметри, використання яких забезпечувало б сприятливе середовище для роботи з клієнтами та підвищувало виконання й досягнення пріоритетних цілей підприємства. З метою вирішення цих проблем було запропоновано «пошукове дерево рішень» щодо можливості отримання замовником товарного кредиту (рис. 4).

Перший етап. Аналіз роботи з клієнтом за попередній період спільної діяльності з метою виявлення або відсутності проблем щодо погашення кредиту за попередніми замовленнями.

Наявність проблем є підставою для відмови у кредитуванні клієнта, а відсутність – є початком наступного етапу, який передбачає вивчення фінансової звітності підприємств-замовників із врахуванням інформаційної бази першого етапу.

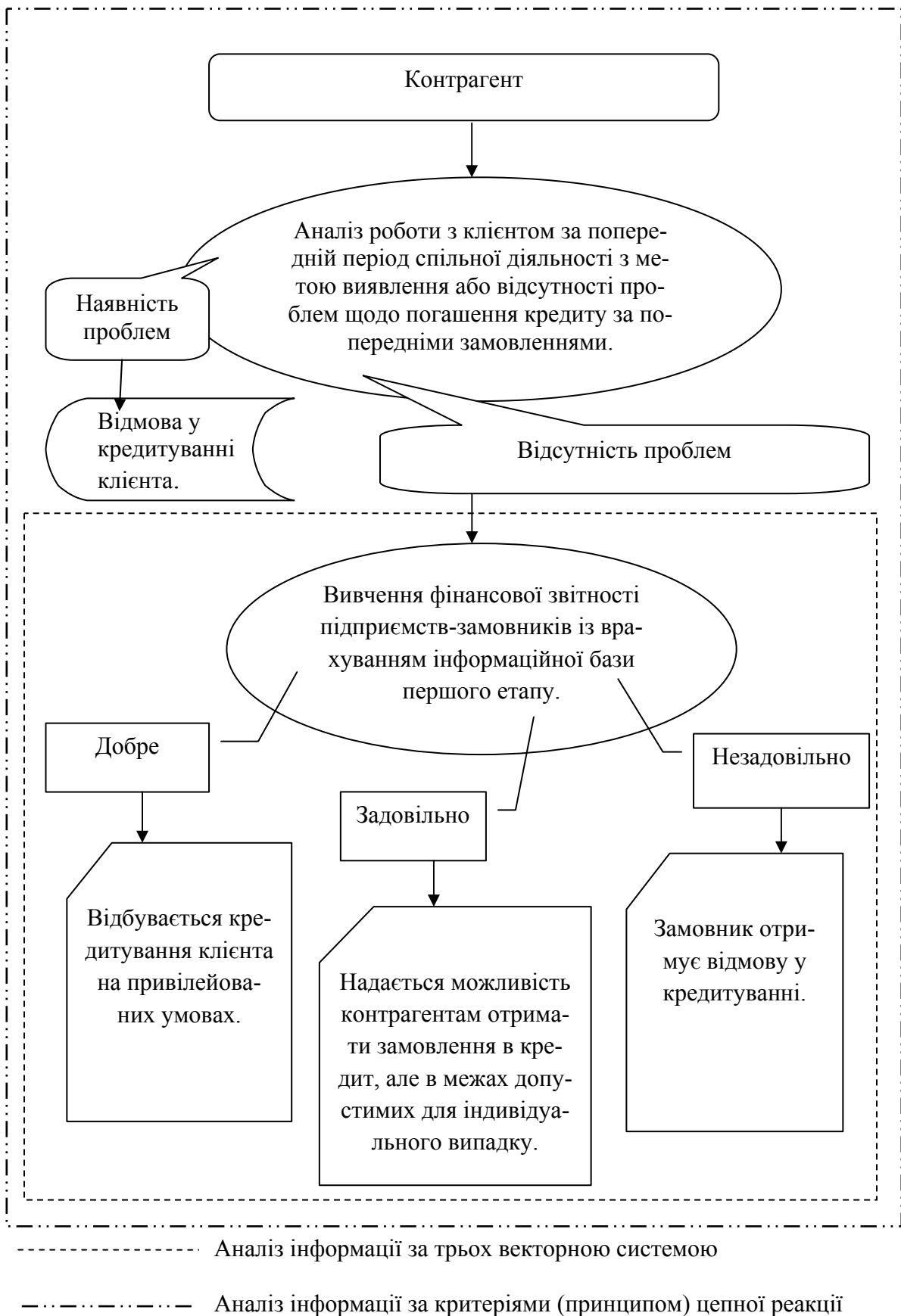

Рис. 4. «Пошукове дерево рішень» щодо можливості отримання замовником товарного кредиту

Другий етап базується на трьохвекторній системі кредитування клієнта «добре, задовільно, незадовільно». Якщо результати аналізу за другим етапом відповідають критеріям категорії «добре», то відбувається кредитування клієнта на привілейованих умовах, якщо - «незадовільно», то замовник отримує відмову у кредитуванні. А категорія «задовільно», дає можливість контрагентам отримати замовлення в кредит, але в межах допустимих для індивідуального випадку. Всі напрями даної системи функціонують відповідно до алгоритму кредитування замовників, який використовується підприємством.

Особливість полягає у використанні нових параметрів під час аналізу даних контрагента. Тобто представлене дерево рішень працює за принципом (критеріями) цепної послідовності «локальний аспект – індивідуальна дебіторська заборгованість – ситуаційний підхід».

Аналіз відповідних даних починається з локального аспекту. Це аналіз, пов'язаних із замовником, окремих процесів, структур, показників тощо, які безпосередньо відносяться до ситуації, що вивчається, та не перевантажуються зайвою інформацією стосовно інших аспектів діяльності контрагента. Ця ланка дає можливість зосередитись на необхідній інформації та надати їй більшої точності.

Індивідуальна дебіторська заборгованість – всебічно характеризує дебіторську заборгованість конкретного клієнта за певними рахунками, датами, термінами, замовленнями і т.д., що робить аналіз на даному етапі більш детальним та розгорнутим. Ситуаційний підхід – це аналіз сукупності існуючих обставин та проаналізованих даних попередніх ланок для прийняття рішення щодо товарного кредиту.

Висновки. Аналітичний аналіз показує, що спостерігається негативна тенденція щодо стану дебіторської заборгованості на підприємствах України за різними видами промислової діяльності. Даний факт підтверджують динаміка та об'єм досліджуваного показника. За складом та структурою дебіторської заборгованості в промисловості України найбільш проблематичною є товарна дебіторська заборгованість, яка залишається важливим і актуальним питанням для підприємств металургійного комплексу в сучасних умовах ринку. Отримані дані вказують на відсутність ефективного досягнення стратегічних цілей підприємств, на недостатній рівень управлінської роботи, яка пов'язана з формуванням та погашенням дебіторської заборгованості, на необхідність впровадження і використання більш досконалих шляхів, форм і методів щодо впливу на дебіторську заборгованість на всіх рівнях її управління.

Таким чином, інструментарієм в управлінні товарною дебіторською заборгованістю у даній роботі виступає розроблене автором багаторівне «пошукове дерево рішень» щодо можливості отримання замовником товарного кредиту. Його особливістю є взаємодія трьохвекторної системи кредитування клієнта з принципом (критерієм) цепної послідовності. Такий синтез аналітичних даних формує на виході необхідну інформацію, що дає можливість прийняти правильне та ефективне управлінське рішення щодо управління товарною дебіторською заборгованістю, враховуючи інтереси не тільки

підприємства, а й замовника. Достатню результативність поставлених завдань забезпечать організаційні підходи за допомогою гнучкості та адаптивності.

Література:

1. Бернстайн Л.А. Анализ финансовой отчетности: теория, практика и интерпретация: Пер. с англ./Науч. Ред. Перевода чл.-кор. РАН И.И. Елисеева. Гл. редактор серии проф. Я.В. Соколов. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 624с.: ил. – (Серия по бухгалтерскому учету и аудиту).

2. Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств // Фінанси підприємств. - № 12. – 2003. - С. 24-36.

3. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: Учебный курс. - К.: Ника-Центр, Эльга, 2002.-528 с.

4. Ван Хорн Дж. К. Основы управления финансами: Пер. с англ./Гл. ред. Серии Я.В. Соколов.- М.: Финансы и статистика, 1997.- 800 с.: ил.- (Серия по бухгалтерскому учету и аудиту).

5. Лист головного управління статистики у Запорізькій області «Про дебіторську заборгованість за видами промислової діяльності по Україні в цілому та Запорізькій області за 2004-2008 роки».

6. Финансовый менеджмент: теория и практика: Учебник/Под ред. Е.С. Стояновой. – 4-е изд., перераб. и доп.- М.: Изд-во «Перспектива», 1999. – 656 с.

УДК 330.322.2:339.9.012.23

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

*Демчук Н.І., к.е.н., доцент, Дуброва Н.П., к.е.н., докторант,
Воловик Д.В., магістрант
Дніпропетровський державний аграрний університет*

Розглянута сутність глобалізаційних процесів та її фінансової складової. Досліджені світові тенденції розвитку фінансової глобалізації та місце України у цьому процесі.

The point of the globalization and financial component of the one is considered. World trends of globalization development and the place of Ukraine in this process are examined.

Постановка проблеми. Глобалізація є процесом поетапного формування цілісного та взаємозалежного всесвітнього господарства, окремі ланки якого органічно поєднані фінансово-економічними, виробничо-технічними, інформаційними та іншими зв'язками – всебічними, більш численними і глибокими, ніж на попередніх етапах. Вона є найвищою стадією інтернаціоналізації всіх чинників виробництва та, охоплюючи всі національні економіки, поступово формує цілісну економічну систему світу. Сучасні процеси глобалізації породжуються цілою низкою економічних чинників, а саме: суспільним розподілом праці, науково-технічним прогресом в умовах ринкової економіки, міждержавними інтеграційними процесами, міжнародними суспільними об'єднаннями і неурядовими організаціями, різноманітними формами міжнародного культурного обміну і спілкування. Основою процесу економічної глобалізації стають інтернаціоналізація виробничих зв'язків у високоте-